

De Millenniumdoelstelling 7 in de binnendelta van de Niger in Mali: “Een overstromingszone waar men kan omkomen van de dorst”.

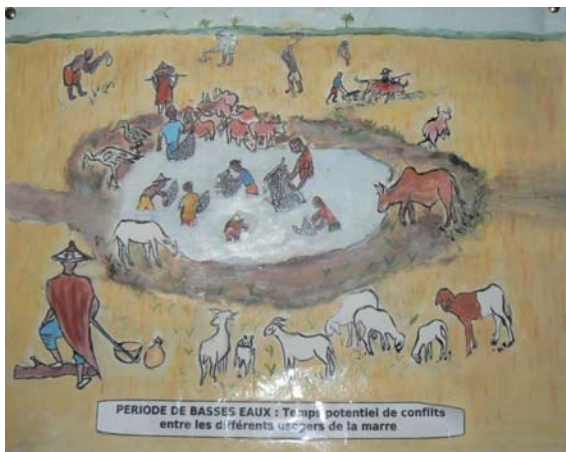
door Cheick Kamissoko, programmaverantwoordelijke voor PROTOS in Mopti.

Mali, een Sahelland aan de oevers van rivieren

Gemiddeld beschikt elk van 12 miljoen Malinesen over 10.000 m³ zoet water per jaar; in ruime mate voldoende als men weet dat de drempel van watertekort op 1.000 m³ per jaar is vastgesteld. De twee grote rivieren van West-Afrika, de Senegal en Niger bevoeien een belangrijk deel van het land. Nochtans is Mali bekend als een droog woestijnland en is het regelmatig slachtoffer van droogtes en hongersnoden. De twee voornaamste rivieren versassen tussen de 30 en 110 miljard m³ water per jaar in functie of het een droog of een nat jaar is. Slechts 0,2% van de waterreserves worden momenteel gebruikt. De landbouw verbruikt het grootste deel door irrigatie op een oppervlakte van ongeveer 250.000 ha t.o.v. een potentieel van ongeveer 2 miljoen ha. Met de huidige landbouwproductie, komt Mali niet tot voldoende zelfbedruipende voedselvoorziening. Het is vooral de slechte verdeling van de neerslag in de tijd en in ruimte dat problemen veroorzaakt voor de landbouwers, vissers en veehouders. Alle regen valt tussen juni en oktober en de gebieden die verder van de rivieren afliggen, zien geen water gedurende meer dan 7 maanden per jaar.

De toegang tot het grondwater is in verschillende gebieden van het land zeer moeilijk en dat is te wijten aan de hydrageologische condities in deze zones. Bijvoorbeeld, in het gebied van de kliffen in het westen en het centrum (rond Bandiagara) vindt men het water op een gemiddelde diepte van 80 m. Onder deze omstandigheden wordt water een strategisch goed, wat tot spanningen leidt tussen de verschillende gebruikers van het water, en dan vooral rond de schaarse poelen aan oppervlaktewater. De kleine poelen zijn bronnen van permanente conflicten tussen de verschillende gebruikers (landbouwers, vissers en veehouders). Deze situatie is niet verschillend met de bevolking stroomopwaarts aan de rivier. Bewoners aan de dammen houden een groot deel van het water op om hun activiteiten te ontwikkelen, ten koste van diegenen stroomafwaarts, die dit water ook nodig hebben voor hun eigen voortbestaan. Om deze conflicten te beperken zetten de Malinese staat en bepaalde NGO'S zoals PROTOS acties op rond integraal beheer (IWB) van de grote waterreserves.

Tekeningen van PROTOS voor de bewustmaking rond IWB om tot een beter overlegd beleid te komen rond de meertjes in de delta.

De Binnendelta van Niger

Het is tussen de historische steden Djenné en Tomboektoe dat de Niger rivier naar het Noorden afdraait richting Sahel. Meer dan één miljoen inwoners leven op het ritme van de rivier. De vissers, de veehouders en de landbouwers beheren beurtelings de gronden en het water van de Delta. De regens vallen tussen eind juni en eind augustus met een totale pluviometer tussen de 400 tot 600 mm (het gemiddelde in België bedraagt 950 mm per jaar). Deze twee regenmaanden zijn cruciaal voor regengebaseerde landbouwculturen zoals sorghum, gierst en maïs. Iedereen wordt dan op de velden gemobiliseerd en de natuur verandert snel van kleur (zie foto's). Eenmaal de regens ophouden, is het de wassende rivier die de activiteiten leidt. Gevoed door de regens aan de oorsprong van de Niger in Ivoorkust en Guinee stijgt het niveau van de rivier snel, tot 10 cm per dag! De Delta komt onder water te staan en de stadjes en dorpen worden kleine eilandjes te midden van een rivier.

De binnendelta in mei

De delta in september

Transport is in die periode alleen per sloep mogelijk. Het is tevens het seizoen voor de rijstteelt en bourgou cultuur (een voederplant die op het water drijft en groeit). Traditionele maar vernuftige systemen controleren het waterniveau zowel tijdens de aanwas als tijdens het terugtrekken van het water. Het rendement is weliswaar beperkt, maar wel belangrijker dan de voedselproductie van de regenafhankelijke landbouw.

Drinkwater en sanering

4 op 10 Malinesen beschikken niet over toegang tot het gezond drinkwater binnen een redelijke afstand. In stedelijk milieu worden de drinkwaternetwerken door de maatschappij "Energie du Mali" beheerd. In 2000 werd EDM geprivatiseerd met als hoofdaandeelhouder de Franse groep Bouygues (SAUR). Maar nadat vastgesteld werd dat de uitbreiding van het distributienet niet verliep zoals voorzien in het concessiecontract, maar integendeel wel de watertarieven stegen, besloot de Malinese staat, met de steun van een internationale stichting (de Aga Khan Stichting), de maatschappij terug te nationaliseren. Maar EDM blijft natuurlijk geconfronteerd met zijn eigen mogelijkheden en de moeilijkheid om voldoende water van een aanvaardbare kwaliteit aan redelijke kost te produceren, gekoppeld aan een snelle en vaak anarchistische urbanisatie. Men gaat er van uit dat slechts 20% van de stedelingen aangesloten is op het EDM distributienet, terwijl een andere 20% zich bevoorraadt bij de burens of aan openbare waterpunten. Op het platteland bevoorraadt de bevolking zich aan kleine waterlopen of traditionele onveilige waterputten, of in het best geval aan moderne putten of de boringen uitgerust met een handpomp. Een derde van de pompen is defect of is niet meer functioneel. Voor de bevolkingen die in de Delta leeft is vooral de regentijd en de periode van overstroming het gevaarlijkst. Gedurende deze tijd wordt de bevolking aan de watergebonden ziektes blootgesteld zoals cholera. In feite worden de traditionele putten (die het meest voorkomen) geïnfilteerd door overstromingswater wat vuil rivierwater is. Tevens is een groot deel van de bevolking verplicht om zich rechtstreeks met water van de rivier te bevoorraden met alle risico's te wijten aan ongezuiverd water. Ondanks de inspanningen van de ontwikkelingspartners en de technische diensten van de

staat inzake waterzuivering en het uitbrengen van hygiënevoorschriften rond de putten, melden vele dorpen nog frequent gevallen van ernstige diarree en van cholera epidemieën. Zeker, de aarde lijkt droog van november tot mei en geeft een beeld van een woestijn. Maar het water bevindt zich ondiep in de putten, en de gemeenschappen die zorg dragen over de netheid rond hun put en voor een regelmatige ontsmetting van hun put, vermijden de watergebonden ziektes. Met haar Nationaal Plan voor Water en Sanering, heeft Mali zich eveneens voor de wedloop van de Millenniumdoelstellingen ingeschreven. Er blijft nog 7 jaar om bijna 4 miljoen Malinezen van gezond drinkwater te voorzien: een bijna onmogelijke taak als men weet dat dit meer dan 40 miljard € gaat kosten? Dit terwijl momenteel de investeringen per jaar niets eens de helft bedragen.

De “Gedeelde Visie” op de Niger

De rivier Niger is in gevaar ten gevolge van versnelde verslechtering van de gronden aan haar oevers, verzandingen en een sterke waterverontreiniging te wijten aan de aanzienlijke hoeveelheden industriële, stedelijke en huishoudelijke afvalstoffen die erin geloosd worden. Deze factoren maken het ecosysteem van het rivierbekken fragiel en schaden het leven van de arme bevolking, waarvan de basisbehoeften zoals de toegang tot drinkwater, tot sanering, tot gezondheidszorg of tot onderwijs niet worden ingevuld. Om deze verslechtering van de hulpbronnen van het rivierbekken tegen te gaan, hebben de negen landen die het bekken delen (Benin, Burkina Faso, Kameroen, Ivoorkust, Guinee, Mali, Niger, Nigeria en Tsjad), besloten om samen anders te gaan handelen. In april 2004 ondertekenen de staatshoofden van de 9 landen de Verklaring van Parijs die de principes van solidariteit, overleg, beleid en deugdelijk bestuur voor een duurzame ontwikkeling van het bekken inhoudt. Vier jaar later bereiden deze staatshoofden zich voor om een Actieplan voor Duurzame Ontwikkeling gekoppeld aan een zeer ambitieus investeringsprogramma goed te keuren. Dit houdt wel in dat de manier van leven van verschillende miljoenen inwoners die langs de rivier wonen op fundamentele wijze zal veranderen. Men voorziet in de bouw van drie grote dammen, die enerzijds energieproductie zullen toelaten, en, anderzijds beter het debiet van de rivier regelen, met name voor de rijstteelt net voorbij de dammen. Over het geheel van het bekken gezien zal de beschikbaarheid van water, en de energie- en landbouwproductie sterk toenemen, maar niet alle zones en bevolkingsgroepen zullen ervan direct kunnen profiteren. Men is van mening dat bijna 60.000 inwoners uit die verschillende gebieden zullen moeten verhuizen die door de afdammingen onder water zullen gezet worden.

Maar het is vooral de Binnendelta die sterk van uitzicht zal veranderen. De overstromingen zullen meer afgeremd worden door de bovenloopse dammen, en in jaar met normale pluviometer, zal het oppervlak dat onder water loopt met 11% verminderen. Dit zal gepaard gaan met een verlies in landbouwproductie van 15 tot 20%. In jaren met geringe neerslag kan de overstroming tot 70% verminderen en zal het ecologische evenwicht in dit zeer bijzondere en vochtige ecosysteem ernstig bedreigd worden.

Het Actieplan voorziet weliswaar in mechanismen voor raadplegingen en het betrekken van de civiele maatschappij bij het programma, evenals een batterij aan compenserende maatregelen om een verbetering van de levensomstandigheden voor de getroffen bevolkingen van de binnendelta te garanderen. Maar het is nu al duidelijk dat deze beloftes door een reële sociale mobilisatie en een sterk politiek en technisch pleidooi zullen versterkt moeten worden, wil men vermijden dat het water eens te meer van arm naar rijk stroomt.